

Κοργιαλένειο
Ιστορικό & Λαογραφικό
Μουσείο Αργοστολίου

Μαρία Βαλσαμάκη(1878-1981), φωτογραφία, Αρχείο Λίζας Μέρλιν-Βασιλάτου

Το έκθεμα Ιουλίου 2022:

Μια Προσωπογραφία της Μαρίας Βαλσαμάκη

,

Tade Styka, *Προσωπογραφία Μαρίας Βαλσαμάκη*, πιθανόν 1935, ελαιογραφία σε καμβά, 69x55 εκ., δωρεά Μαρίας Βαλσαμάκη 1978, Α.Μ. 2004.1978

Σε σκοτεινό βάθος, το οποίο διακόπτεται από χρυσίζουσες λωρίδες φωτός, απεικονίζεται νέα γυναίκα μέχρι κάτω από το στήθος, με

στροφή του σώματος κατά τρία τέταρτα προς τα δεξιά και στροφή της κεφαλής κατά τρία τέταρτα προς τ' αριστερά ως προς τον θεατή. Στο πρόσωπό της δεσπόζουν τα ορθάνοιχτα, σκούρα, σπινθηροβόλα μάτια της, με τα καλογραμμένα φρύδια. Με το ελαφρά ανυψωμένο βλέμμα της κοιτάζει μακριά έξω από το οπτικό πεδίο του θεατή της. Στα κατακόκκινα χείλη της διακρίνεται ένα ελαφρό χαμόγελο που φαιδρύνει το πρόσωπο. Τα σκούρα, κοντά μαλλιά πλαισιώνουν το καλά φωτισμένο πρόσωπο, το οποίο συγκεντρώνει την προσοχή του θεατή. Ελαφρές φωτοσκιάσεις σε καίρια σημεία του προσώπου (στον λαιμό, γύρω από τα μάτια, στη βάση της μύτης και περί τα άκρα των χειλιών) αποδίδουν την πλαστικότητα του. Το διαφανές φόρεμα, με το κόκκινο τριαντάφυλλο στο βαθύ ντεκολτέ, αφήνει να διαφαίνεται η πλαστικότητα του σώματος, ενώ το αγέρωχο στήσιμο του κορμού, σε συνδυασμό με το σπινθηροβόλο βλέμμα, παραπέμπει σε άτομο με ισχυρή προσωπικότητα. Η αντιθετική κίνηση του σώματος χαρίζει στην εικονιζόμενη ενεργητικότητα, ενώ το ονειροπόλο βλέμμα παραπέμπει σε εσωτερική ζωή και ρομαντική φύση.

Πρόκειται για τη Μαρία, γνωστή ως Μαρή (Marie), Βαλσαμάκη, η οποία διέπρεψε στο Παρίσι ως πρωταγωνίστρια του γαλλικού θεάτρου κατά τον Μεσοπόλεμο. Ήταν κόρη της Αμαλίας και του Αντώνη Βαλσαμάκη από την Πεσσάδα και αδελφή του

Επαμεινώντας Βαλσαμάκης (1887- 1944;), φωτογραφία, Αρχείο Λίζας Μέρλιν-Βασιλάτου

νομικού και παλαίμαχου μονομάχου, Επαμεινώντα (Όντα),ο οποίος ανέπτυξε πολιτική και εθνική δράση και, σύμφωνα με πληροφορία της συγγενούς τους Λίζας Μέρλιν-Βασιλάτου, εκτελέστηκε από τους Γερμανούς στο Χαϊδάρι. Πάντως το έτος θανάτου του δεν έχει ακόμη εξακριβωθεί. Η Μαρή γεννήθηκε στο Βουκουρέστι το 1898 και πέθανε στο Παρίσι το 1981. Σπούδασε υποκριτική στο Παρίσι, όπου από το 1906 είχε εγκατασταθεί η οικογένεια, κοντά στη Σάρα Μπερνάρ και τον θεατρικό συγγραφέα Εντμόν Ροστάν, ενώ ανήκε στον κύκλο του Ζαν Πώλ Σάρτρ. Διετέλεσε διευθύντρια θεάτρων στο Παρίσι και συνέγραψε δύο θεατρικά έργα, *Ο Γυμνός άντρας* και *Η Γυναίκα και το είδωλο*. Τον Αύγουστο 1979 επισκέφτηκε το Κοργιαλένιο Μουσείο. Όπως σημείωσε η Ελένη Κοσμετάτου, «στα 81 χρόνια της η κυρία Βαλσαμάκη είχε ακόμη στα μάτια της τη σπιρτάδα της νιότης της». Την προηγούμενη χρονιά είχε χαρίσει στο Κοργιαλένιο Μουσείο την προσωπογραφία της , με το αυθεντικό επίχρυσο πλαίσιο εποχής Λουδοβίκου 16^{ου}, ενώ στην Κοργιαλένιο Βιβλιοθήκη χάρισε αντίτυπο του *Αετιδέα (L' Aiglou)* του θεατρικού έργου του Εντμόν Ροστάν, με αφιέρωση στην ίδια από τον Γάλλο συγγραφέα, μετά τη θεσπέσια ερμηνεία της την ίδια χρονιά, τον Ιούνιο του 1918 , του αντρικού ρόλου του Αετιδέα.

Γόνος μιας από τις ισχυρότερες οικογένειες της Κεφαλονιάς, η Μαρή, αν και έζησε στο εξωτερικό, είχε στη σκέψη της πάντα την Ελλάδα και την ιδιαίτερη πατρίδα της την Κεφαλονιά. Ο ζωγράφος Αλέξης Αυλάμης, στην έκθεσή του *Η Ηχώ του παρελθόντος* που εγκαινιάστηκε στις 29 Ιουνίου 2022 στο Κοργιαλένιο Μουσείο και θα διαρκέσει έως 21 Οκτωβρίου τρέχοντος έτους, εκθέτει έργα εμπνευσμένα από επιλεγμένα αντικείμενα του Μουσείου, με την πρωτοτυπία να εκθέτει το δικό του έργο δίπλα στο έργο που του έδωσε την έμπνευση. Ανάμεσά τους εκθέτει μια σύνθεση εμπνευσμένη από την προσωπογραφία της Μαρίας Βαλσαμάκη: η Μαρή ονειροπολεί την Κεφαλονιά, της οποίας εμφανίζεται ένας βενετσιάνικος χάρτης, ως το αντικείμενο της ονειροπόλησης και ως αισθητοποίηση της σκέψης της.

Κάτω: Αλέξης Αυλάμης, *Μαρί Βαλσαμάκη-Αναπολώντας την Κεφαλονιά*, 2022, εγκαυστική σε ξύλο, 24x30 εκ.

Ο Πολωνός ζωγράφος , Tade Styka, με την ενεργητική σύνθεση, την αντίθεση και τη λαμπρότητα των χρωμάτων, κατόρθωσε να αποδώσει την απαστράπτουσα εξωτερική μορφή της διάσημης

ηθοποιού αλλά και στοιχεία του χαρακτήρα της. Ο Tade Styka γεννήθηκε στο Kielce της Πολωνίας το 1889 και πέθανε στη Νέα Υόρκη το 1954. Ήταν γιος του ζωγράφου Jan Styka, ο οποίος ήταν εγκατεστημένος στο Παρίσι και οδήγησε τον Tade από μικρή ηλικία στον δρόμο της τέχνης. Ήδη από το 1900 ο πατέρας του εξέθετε τα έργα του γιου του, ο οποίος κέρδισε διάκριση σε ηλικία έντεκα ετών από τον Γάλλο Πρόεδρο. Ζωγράφιζε καθημερινές σκηνές, ζώα, γυμνά, ανατολίζοντα θέματα, συμβολικές και θρησκευτικές σκηνές, αλλά ο Tade Styka έγινε διάσημος κυρίως ως προσωπογράφος, ώστε, κατά την άποψη διάσημων τεχνοκριτών, είναι ένας από τους μεγαλύτερους προσωπογράφους όλων των εποχών και τα έργα του βρίσκονται σήμερα σε διάσημες συλλογές σε όλο τον κόσμο. Έχει αναγνωριστεί ως βιρτουόζος του χρωστήρα, ο οποίος τολμά να επιδεικνύει τις ικανότητές του ιδιαίτερα με τη χρήση λαμπρών χρωμάτων και την ψυχογράφιση των εικονιζομένων. Προσωπογράφησε πολλές από τις σημαντικές προσωπικότητες του εικοστού αιώνα, όπως τους Caruso, Maurice Maeterlinck, I. J. Paderewski, Sarah Delano Roosvelet κ. π. ά. Για το σύνολο του έργου του κέρδισε την ύψιστη γαλλική διάκριση, το μετάλλιο της Λεγεώνας της Τιμής. Ωστόσο, μένουν πολλά ακόμη να μάθουμε γι' αυτόν, αφού μόνο αποσπασματικές μελέτες είναι γνωστές, ενώ τα ειδικά λεξικά, όπως είναι το E. Benezit, *Dictionaire Peintres, Sculpteurs, Dessinateurs, et Graveurs* στις διαδοχικές εκδόσεις του (πρώτη τρίτομη έκδοση 1911-1920), του αφιερώνουν μόνο λίγες αράδες.

Πηγές-Βιβλιογραφία:

- Αρχείο Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου Αργοστολίου
- Αρχείο και προφορικές μαρτυρίες της Λίζας Μέρλιν-Βασιλάτου
- Eugene Rizo Rangabe, *Livre D' Oro de la Noblesse Ionienne*, volume II, Cephalonie, Deuxieme Partie, LZ Εκδοτικός Οίκος Ελευθερουδάκη, Αθήνα 1926, σ. 655-675.
- Ηλίας Τουμασάτος, «Μαρία Βαλσαμάκη: μια Κεφαλονίτισσα σταρ

στο Παρίσι», στο: eliaswords.blogspot.com/2011/06.blog-post_10
(προσπέλαση 19.7.2022).

-registries. Dyas-net.gr/collection/3221(prosp;elash 21.7.2021).

-

askart.com/artist/Tade_Thadeus_Styka/23747/Tade_Thadeus_styka.aspx
(προσπέλαση, 20.7.2022).

Η Έφορος

Δώρα Μαρκάτου

Ιστορικός Τέχνης

Αφυπ. Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Πανεπιστημίου Ιωαννίνων